

MEDIA I SZKOLNICTWO DZIENNIKARSKIE NA ŁOTWIE

LIDIA POKRZYCKA

Zakład Dziennikarstwa, Wydział Politologii
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ABSTRACT

Media and Journalism Education in Latvia

The author conducted whole semester lectures in Ventspils University College in Latvia in the field of “Media Communication in a Multicultural Environment”, getting acquainted in practice with the media and journalism education system in Latvia. The article describes selected popular media that appear in the country, as well as ways of journalism vocational teaching and didactic innovations on the example of Ventspils University College.

Keywords: media education, journalism studies, Latvia

W semestrze zimowym 2014/15 prowadziłam kursowe zajęcia w Ventspils University College na Łotwie z zakresu „Media Communication in a Multicultural Environment”, a w maju 2015 roku wykłady uzupełniające z marketingu i recenzowałam prace dyplomowe. Dzięki temu zapoznałam się w praktyce z systemem kształcenia dziennikarskiego na Łotwie, a także z problemami, które spotykają studentów i samych wykładowców.

✉ Adres do korespondencji: UMCS, Wydział Politologii, Zakład Dziennikarstwa, plac Litewski 3, 20-080 Lublin; lidia.pokrzycka@poczta.umcs.lublin.pl

Zazwyczaj studia dziennikarskie na Łotwie traktowane są jako pomost do wykonywania pracy np. w działach *public relations*. Czasami łotewscy studenci dziennikarstwa uważają także, że praca w dziennikarstwie umożliwi im nawiązanie cennych kontaktów, które dadzą możliwość późniejszego działania np. w sferze polityki. Łotwa nie ma długiej tradycji prowadzenia studiów dziennikarskich. Po 1990 roku wiele przypadkowych osób weszło do redakcji łotewskich gazet, rynek (szczególnie magazynów kolorowych) rozwijał się bardzo szybko i trzeba było uzupełniać braki kadrowe na bieżąco. Ważne było przy zatrudnianiu, by kandydat na dziennikarza potrafił tylko np. opisać sensacyjną historię. Niektórzy dziennikarze z lat dziewięćdziesiątych stali się bardzo popularni przede wszystkim z powodu swojej przebojowości i agresywnego sposobu pracy (szczególnie w telewizji). Zasady profesjonalizmu dziennikarskiego zazwyczaj nie były brane pod uwagę (Brikše 2009, s. 98–103).

Zasada współpracy długo nie była znana w mediach łotewskich. Wszyscy dziennikarze byli zatrudniani na stałych umowach o pracę. Sytuacja zmieniła się wraz z kryzysem ekonomicznym lat 2008–2009, od kiedy stałe zatrudnienia w mediach nie są już tak oczywiste.

Aktualnie w łotewskich programach nauczania dziennikarstwa duży nacisk kładzie się na współpracę z praktykami zawodu. Szkolnictwo na Łotwie jest na tyle dobre, że gazety poszukują absolwentów dziennikarstwa bądź kierunków pokrewnych, tak by nie szkolić stażystów, tylko zatrudnić młodego człowieka, który już zna praktyczne podstawy zawodu. Student dziennikarstwa z Łotwy odbywa sześciotygodniową praktykę zawodową i w trakcie trwania studiów niejednokrotnie już współpracuje z mediami.

Pamiętać należy, że łotewskie studia dziennikarskie długo były zależne od sowieckiego systemu kształcenia, opartego na teorii literatury i językoznawstwie. Aktualnie, co także mogłam zauważyć podczas pobytów na Łotwie, wzory edukacyjne pochodzą ze Skandynawii (szczególnie z Finlandii) i USA.

Na Łotwie istnieje 20 akredytowanych kierunków studiów dziennikarskich, *public relations* i reklamy. Niektóre kierunki oferują dodatkowe specjalności, np. stosunki międzynarodowe i marketing. Studia dziennikarskie prowadzą zarówno uniwersytety, jak i prywatne uczelnie na poziomie licencjackim. Dziennikarskie studia magisterskie prowadzą jednak tylko uniwersytety. W ostatnich latach akredytowano ponad 800 programów/specjalności różnych typów studiów, w których naucza się także przedmiotów dziennikarskich. Łączone specjalności to domena prywatnych uczelni. Teoretyczne studia dotyczące komunikacji społecznej nie cieszą się na Łotwie większą popularnością. Studia licencjackie z tego zakresu prowadzone są w University of Latvia, Riga Stradins University oraz Vidzeme University College. Tylko University of Latvia oferuje magisterskie studia dziennikarskie z dość dużą dawką teorii oraz studia doktoranckie.

Łotwa jest małym państwem i większość informacji przekazywanych w jej mediach pochodzi z zagranicy. Stąd też widoczna tendencja do prowadzenia studiów dziennikarskich np. w języku francuskim, niemieckim czy angielskim. Co

ciekawe, nie oferuje się programów studiów w języku rosyjskim¹. Jednak rosyjskie media mają bardzo dużą siłę oddziaływania na Łotwie i nie można ignorować rosyjskich wpływów w dziennikarstwie krajów bałtyckich. Cechą charakterystyczną prywatnych, łotewskich uczelni jest prowadzenie studiów dziennikarskich w połączeniu z zagadnieniami *public relations* i marketingu, często także zajęcia prowadzone są w językach obcych (przeważa angielski).

Studenci odbywają praktykę dziennikarską w trakcie piątego semestru studiów licencjackich, a zaraz po niej muszą przygotować pracę, w której przedstawiają nabyte umiejętności, kompetencje, które dadzą możliwość pracy w redakcjach/wydawnictwach. Dodatkowo absolwenci studiów dziennikarskich muszą opisać mocne i słabe strony studiów dziennikarskich wraz ze wskazówkami, jakie zmiany wprowadzić. Często studenci sugerują, że praktyki zawodowe są za krótkie lub powinny odbywać się na pierwszym roku, tak, żeby młodym ludziom dać szansę na zdobycie cennego doświadczenia współpracy z mediami, w których odbywało się praktykę, w trakcie kolejnych semestrów studiów. Dla łotewskich dydaktyków dziennikarstwa problemem jest nadmiar pracy biurokratycznej, ale i stawianie czoła bieżącym problemom w kraju. Należy tak uczyć, by adepci zawodu dobrze dawali sobie radę we współczesnych czasach, zgodnie z zasadami etycznymi, jednak samo połączenie studiów dziennikarskich z *public relations* dla łotewskich medioznawców jest problematyczne. Dodatkowo sytuacja na rodzimym rynku medialnym zachęca do położenia większego nacisku na współpracę międzynarodową i naukę zawodu w językach obcych, często z udziałem praktyków z zagranicy (Brikše 2009, s. 116–120).

Media na Łotwie

W trakcie pobytów dydaktycznych na Łotwie mogłam się zapoznać ze specyfiką systemu medialnego w tym kraju. O charakterze łotewskich mediów decyduje przede wszystkim tamtejsza struktura narodowościowa. W 1991 roku Łotysze stanowili tylko 52% społeczeństwa. Obecnie 40% mieszkańców Łotwy to mniejszości narodowe, w tym 30% to Rosjanie. Na Łotwie współistnieją media łotewsko- i rosyjskojęzyczne.

Media drukowane cieszą się na Łotwie coraz mniejszą popularnością. Przyczyną jest nie tylko rozwój Internetu, ale także utrata zaufania do wydawców prasy. Jednym z bardziej popularnych tytułów jest *Latvijas Avīze* (*Gazeta Łotewska*) o nakładzie około 58 tys., powstała w 1987 roku (Kamińska-Korolczuk 2014, s. 183). Lektura pierwszej strony gazety może nie zachęcać do dalszego czytania (szczególnie osoby młodsze). Na tak zwanej „jedynce” zamieszcza się np. teksty dotyczące rybołówstwa czy problemów ekonomicznych Łotwy, a także

---

¹ <http://www.aiknc.lv/en/kopmat/>, Foundation „Higher Education Quality Evaluation Centre”; 15.11.2015.

zapowiedzi tekstów dotyczących przykładowo kariery młodych ludzi po studiach czy modernizacji armii w Bułgarii. Skład gazety jest dość statyczny, teksty ułożone są blokowo, nie ma zbyt wielu zdjęć (po 1–2 na stronie). W tytule publikuje się bardzo szczegółową prognozę pogody (na stronie drugiej, tak zwanej odredakcyjnej) oraz komentarze/felietony dziennikarzy dotyczące aktualnych wydarzeń politycznych, często pokazywanych przez pryzmat ekonomiczny. Na dalszych stronach gazeta zamieszcza obszernie artykuły społeczno-gospodarcze, a także teksty dotyczące sportu, ciekawostki ze świata oraz opowiadania-romanse. Dziennik z założenia ma poruszać tematykę interesującą dla mieszkańców wsi, jednak zawartość tytułu jest tak szeroka, że można go zakwalifikować do prasy ogólnoinformacyjnej. *Latvijas Avīze* dostępny jest także w wersji internetowej na stronie www.la.lv.

Kolejnym popularnym dziennikiem jest *Diena* (*Dzień*), który powstał w 1990 roku, dzięki inwestycjom szwedzkiej medialnej grupy kapitałowej Bonnier Group (Kamińska-Korolczuk 2014, s. 183). Analizując zawartość tego tytułu, można zauważyć, że jego skład jest nowoczesny, nieodbiegający znacząco od znanych w Polsce szat graficznych dzienników regionalnych. Pod winiętą, na pierwszej stronie umieszcza się zapowiedzi tekstów z wnętrza numeru, a następnie zdjęcie promujące główny artykuł numeru. Strona druga to miejsce na komentarze redakcyjne i satyrę w formie graficznej komentującą sytuację polityczną w kraju. Kolejne strony poświęcone są problemom społecznym i ekonomicznym, kilka stron zaadresowanych jest do seniorów oraz młodych ludzi zastanawiających się nad kontynuowaniem edukacji lub poszukujących pracy. Całość zamyka dział sportowy oraz ciekawostki ze świata, krzyżówka, horoskop i przepisy kulinarne. Dziennik dostępny jest także w Internecie pod adresem: www.diena.lv.

Natomiast *Neatkarīgā Rita Avīze* (*Niezależna Gazeta Poranna*), to dziennik narodowo-konserwatywny, który ukazuje się sześć razy w tygodniu, w nakładzie około 40 tys. Jego wydawcą jest spółka Mediju nams (Kamińska-Korolczuk 2014, s. 184). Chociaż pierwsza strona gazety sugeruje zawartość tabloidową – jedno duże, sensacyjne zdjęcie opatrzone odpowiednim, przyciągającym uwagę tytułem i 3–4 zapowiedzi artykułów w numerze – na kolejnych stronach zamieszcza się artykuły publicystyczne, analizy sytuacji ekonomicznej, politycznej i obszerne wywiady z politykami. Na dalszych stronach pojawiają się teksty o tematyce zdrowotnej, sportowej czy informatycznej. Chociaż źródła tych informacji często są zagraniczne, to jednak sięga się także do opinii łotewskich ekspertów. Jednym z głównych problemów poruszanych na łamach gazety są zagadnienia energetyczne (poświęcony im jest cały dział). Końcowe strony informują o wydarzeniach kulturalnych i przynoszą materiały rozrywkowe (horoskopy, krzyżówki itp). Gazeta posiada własną stronę internetową nra.lv.

Popularnym dziennikiem jest też rosyjskojęzyczny *Vesti Segodnia*, powstały w 1999 roku na bazie komsomolskiego dziennika *Sovetskaja Molodjozh*, który był wydawany na Łotwie od 1945 roku (Kamińska-Korolczuk 2014, s. 184). Jest to opiniotwórcza gazeta, z szatą graficzną sugerującą treść sensacyjną. Informacje

są różnorodne, zazwyczaj są to bieżące wiadomości i analizy z Łotwy oraz Rosji, jak również artykuły mające na celu wzmocnienie oddziaływania rosyjskiej kultury i języka.

Ciekawym tytułem jest tygodnik *Brīvā Latvija*, przeznaczony dla Łotyszki mieszkających poza granicami kraju, szczególnie w Europie Zachodniej. Założony został w 1986 roku w wyniku połączenia brytyjskiego *Londonas Avīze* (wydawanego w Londynie od 1942 roku) oraz *Latviji* założonej w Niemczech w roku 1946. W skład redakcji wchodzi m.in. przedstawiciele mniejszości łotewskiej z Wielkiej Brytanii, Niemiec i Szwecji. Po odzyskaniu niepodległości przez Łotwę, tytuł przeniósł swoją siedzibę do Rygi. Tygodnik oferuje obiektywny przegląd informacji ze świata, Europy i samej Łotwy.

Popularnymi przedstawicielami prasy rosyjskojęzycznej na Łotwie są: *Subbota* i *Latvijskije Vesti*. Tygodnik *Subbota* liczy przeciętnie 48 stron i charakteryzuje go podejmowanie tematyki społeczno-kulturalnej, ale w dość sensacyjny sposób. Początkowe strony a zwłaszcza nagłówki pisma sugerują, że to tabloid. Pierwszych 4–5 stron zawiera działy związane z polityką. Przeważają tu sondy, felietony, komentarze. W dalszej, „rozrywkowej” części tygodnika zamieszcza się dość dużo zdjęć. Szczegółowa lektura pisma pokazuje, że podstawowym przesłaniem dziennikarzy jest budowanie bardzo dobrego wizerunku Rosji oraz wizji trudnej sytuacji mniejszości narodowych Łotwy. Sensacyjne tytuły kryją elementy propagandy, a teksty historyczne często zawierają wspomnienia o dawnej sile Związku Radzieckiego z czasów wojen. Generalnie, po bliższym zapoznaniu z artykułami okazuje się, że na łamach pisma przeważa tematyka społeczna i polityczna, a krzykliwa grafika kontrastuje z poważnym stylem. Przy relacjonowaniu wydarzeń z Łotwy widoczne są emocjonalne określenia i dbałość o wydobywanie sensacyjnych wątków w przekazywanych informacjach.

Natomiast *Latvijskije Vesti* to tygodnik wydawany od 1996 roku, dystrybuowany na Łotwie i Litwie. To bardzo popularny tytuł, uważany za najlepsze czasopismo rosyjskojęzyczne w krajach nadbałtyckich. Na 84 stronach można przeczytać informacje z Łotwy, Litwy, Rosji i ze świata. Według materiałów promocyjnych wydawnictwa, na łamach tygodnika można się zapoznać z wiadomościami dotyczącymi polityki, życia społecznego, kultury, zdrowia, sportu i turystyki, a także przeczytać wywiady z ciekawymi ludźmi. W specjalnym dodatku zamieszcza się program telewizji łotewskiej na cały tydzień². Pismo także sprawia wrażenie tabloidu, jednak – nawet pobieżna lektura – nie pozostawia wątpliwości co do intencji tygodnika. Skupia się on na przedstawianiu np. złej sytuacji gospodarczej Łotwy, problemów mniejszości rosyjskiej mieszkającej w Rydze – doniesienia te przeplatane są artykułami historycznymi wspominającymi dostatnie życie w ZSRR. Tytuł deklaruje zajmowanie się codziennym życiem ludzi, ale elementy manipulacji są dobrze widoczne.

² <http://www.ves.lv>; 2.12.2015.

Przedstawicielem prasy lokalnej (dość licznej na Łotwie, chociaż coraz rzadziej czytanej z powodu konkurencji internetowej) jest tytuł *Ventas Balss*. Na pierwszej stronie przedstawiane są ciekawostki z miasta (niekoniecznie bardzo aktualne) oraz zapowiedzi wydarzeń lokalnych. Pierwsza strona to także duże zdjęcia, często dynamiczne, zachodzące na winietę tytułową. Jednak już na kolejnych stronach fotografie należą do rzadkości, przeważa skład statyczny (długie teksty, ułożone blokowo). Pewnym urozmaiceniem są krótkie sondy przeprowadzane wśród mieszkańców dotyczące spraw lokalnych oraz felietony redaktor naczelnej. Skład gazety jest wręcz archaiczny. Tytuły tekstów ułożone są na jednej linii, co utrudnia rozpoznanie, gdzie dany artykuł się kończy, a gdzie zaczyna. Po jednej stronie zajmują: program telewizyjny, wiadomości sportowe oraz ogłoszenia drobne i nekrologi (wraz z datami urodzin zmarłych osób). W przeciwieństwie do bardzo statycznej, czarno-białej wersji drukowanej *Ventas Balss*, strona internetowa tytułu (www.ventasbalss.lv) jest dynamiczna, z materiałami wideo, audio, fotografiami, blogami i możliwością dodawania komentarzy przez czytelników. Nowoczesna internetowa wersja gazety przyciąga młodszych odbiorców, o czym mogłam się przekonać także podczas prowadzenia zajęć w Ventspils University College. Studenci przyznawali, że wchodzi na strony tytułu, by zapoznać się z interesującymi, lokalnymi newsami (szczególnie sensacyjnymi).

Radio na Łotwie jest popularne. Dziewięć ogólnokrajowych stacji i ponad dwadzieścia regionalnych nadających z Rygi oraz piętnaście lokalnych sprawia, że rynek jest rozdrobniony i nie można wyłonić zdecydowanego lidera, chociaż uprzywilejowaną pozycję ma niewątpliwie nadawca publiczny, czyli Latvijas Radio. Nadaje ono na pięciu kanałach dostępnych w całym kraju. Jednak z powodu kryzysu ekonomicznego publiczne radio zmuszone było dokonać cięć wydatków i systematycznie ogranicza czas nadawania. Jednocześnie programy emitowane z Rosji zwiększają obszar swojej ekspansji, a zatem swój wpływ na mniejszość rosyjską.

Z kolei telewizja publiczna Latvijas Televīzija nie cieszy się taką oglądalnością jak telewizje prywatne. Najpopularniejsze z nich, TV3 Latvija i Latvijas Neatkarīgā Televīzija, skupiają się na tematyce rozrywkowej. Na Łotwie funkcjonuje także siedem regionalnych i siedemnaście lokalnych stacji telewizyjnych. Jednak ich program nadawany jest tylko kilka godzin na dobę, co nie sprzyja tworzeniu grupy stałych odbiorców (Kamińska-Korolczuk 2014, s. 181).

Po odzyskaniu niepodległości Łotwa zadbała o rozwój Internetu. W sieci zamieszczane są wersje internetowe większości mediów drukowanych, odpowiednio wzbogacane treściowo i urozmaicane. Dużą siłą oddziaływania mają także blogi ukazujące się na popularnych stronach. Bardzo dużą popularnością cieszą się estońskie portale Delfi i Apollo, posiadające wersje łotewskie (Kamińska-Korolczuk 2014, s. 187).

Największą agencją informacyjną krajów nadbałtyckich jest Baltic News Service (BNS), działająca od 1990 roku, w której pracuje około stu dziennikarzy. Informacje przekazywane są w językach: estońskim, łotewskim, litewskim, ro-

syjskim i angielskim. BNS jest także wydawcą anglojęzycznego czasopisma *The Baltic Times*. Jest to jedyne pismo wydawane w krajach nadbałtyckich w języku angielskim. Gazeta powstała w 1996 roku w wyniku połączenia *The Baltic Observer* z Rygi oraz *The Baltic Independent* z Tallina. W związku z częstymi zmianami właścicielskimi, sytuacja finansowa pisma nie jest stabilna. *The Baltic Times* specjalizuje się w przekazywaniu informacji ekonomicznych, politycznych i kulturalnych z Litwy, Łotwy i Estonii³. Z kolei agencja informacyjna LETA jest wyłącznie łotewska. Założona została w 1919 roku w Rydze. Informacje z tej agencji są chętnie cytowane przez łotewskie i anglojęzyczne media⁴. LETA zatrudnia 150 pracowników, w tym redaktorów, reporterów, tłumaczy, fotografów i analityków informacji.

Wpływ polityki na media na Łotwie jest ogromny. Rynek zdominowany jest przez grupy wydawnicze, koncentracja własności jest bardzo duża. Część mediów pozostaje w rękach kapitału zagranicznego, ale większość stanowi własność łotewskich biznesmenów oligarchów. Łotwę cechuje mała przejrzystość życia politycznego i dość skromna liczba obywateli (2 001 468 w 2014 r.)⁵, jednak mediów jest dużo, co skutkuje ostrą konkurencją rynkową. Walka o odbiorcę odbywa się przede wszystkim w Internecie. Wersje internetowe poszczególnych mediów adresowane są głównie do młodych ludzi, którzy są wyraźnie zmęczeni konfliktami pomiędzy mediami łotewsko- i rosyjskojęzycznymi.

Widoczne są, szczególnie w prasie, zatargi między Łotyszami a Rosjanami (mniejszością rosyjską). Dobór tekstów pokazuje prorosyjskość lub antyrosyjskość redakcji. Gdy analizuje się dzienniki ukazujące się w języku rosyjskim, można zauważyć, że są one znacznie obszerniejsze od łotewskich odpowiedników, bogate treściowo i zawierają znikomy procent reklam. Przy coraz słabszym czytelnictwie prasy wydawanie tego typu pism bez dodatkowego dofinansowania wydaje się mało prawdopodobne.

Według danych łotewskiego TNS czytelnictwo prasy na Łotwie jest coraz niższe. Jesienią 2012 roku zasięg dzienników⁶ wynosił 19%, a dokładnie rok później 15%. Tendencja ta dotyczy także tygodników (odpowiednio 59% – 57%), miesięczników (41% – 39%). Tylko czytelnictwo prasy lokalnej utrzymuje się na stabilnym poziomie 36%⁷.

³ <http://www.baltictimes.com/>; 10.03.2017.

⁴ <http://www.leta.lv/eng/>; 10.03.2017.

⁵ Unia Europejska, Łotwa. Informacje ogólne, http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/latvia/index_pl.htm; 20.11.2015.

⁶ W procentach średnia liczba mieszkańców Łotwy (w wieku 15–74 lata), którzy przeczytali lub przeglądali przynajmniej jedno z dostępnych wydań.

⁷ Kantar TNS Latvia, <http://www.tns.lv/>; 25.11.2015.

Bibliografia

- Brikše I. (2009). Changes in Journalism versus Changes in Journalism Education. *Science Journal (Communication and information)*, nr 2, s. 98–122.
- Kamińska-Korolczuk K. (2014). Łotwa. W: A. Matykiewicz-Włodarska, M. Ślufińska (red.). Systemy medialne państw Unii Europejskiej. Nowe kraje członkowskie. Toruń. <http://www.aiknc.lv/en/kopmat/>, Foundation „Higher Education Quality Evaluation Centre”; 15.11.2015.
- <http://www.leta.lv/eng/>; 15.11.2015.
- http://www.bns.ee/en/about_en.html; 10.11.2015.
- http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/latvia/index_pl.htm; 20.11.2015.
- <http://www.ves.lv/>; 2.12.2015.
- <http://www.baltictimes.com/>; 10.03.2017.
- <http://www.tns.lv/>; 25.11.2015.

STRESZCZENIE

Autorka prowadziła całosemestralne zajęcia w Ventspils University College na Łotwie z zakresu „Media Communication in a Multicultural Environment”, zapoznając się w praktyce z tamtejszymi mediami, a także systemem kształcenia dziennikarskiego na Łotwie. W artykule opisane są wybrane popularne media ukazujące się w tym kraju oraz sposoby kształcenia dziennikarskiego i innowacje dydaktyczne na przykładzie Ventspils University College.

Słowa kluczowe: media, szkolnictwo dziennikarskie, Łotwa